

Posudek vedoucího diplomové práce

Jméno diplomanta: **Šimon Pavlas**
Téma práce: **Dispozitivní právní normy**
Rozsah práce: **57 stran (včetně seznamu literatury a cizojazyčného resumé 67 stran)**
Datum odevzdání práce: **20. června 2024**
Vedoucí: **prof. JUDr. Karel Beran, Ph.D.**

1. Aktuálnost tématu:

Věčný problém dispozitivních a kogentní norem spočívá v otázce, jak je v konkrétním případě poznat. Viktor Knapp ve svém legendárním článku „*O právu kogentním a dispozitivním (a také o právu heteronomním a autonomním)*“, který byl publikován již téměř před 30 lety, prezentoval názor, že „*není-li to řečeno explicitě v zákoně, kogentní a dispozitivní normy se někdy poznají podle v zákonu použitých standardních formulací a někdy se spolehlivě poznají interpretací. Velmi často, a řekl bych většinou se ze zákona spolehlivě nepoznají. A přece je právníci v praxi vždy poznají. Poznají je prostě intuicí, která –ač v teorii opomíjena či dokonce zavrhována –je nezbytným prostředkem poznání, a to nejen praktického, ale beze vší pochybnosti i vědeckého. Nejde ovšem o nějakou nadpřirozenou, metafyzickou intuici, ale o intuici velmi přirozenou, opírající se o obecný základ právníckého vzdělání a jím získaného právníckého způsobu myšlení a také o některé obecné teoretické poznatky, které se ukládají v „zásobárně“ lidské mysli.*“¹ Vůči tomuto názoru se od té doby vymezila většina autorů (včetně mne) jejichž ambicí bylo nalézt exaktnější kritéria pro rozlišení kogentních a dispozitivních norem. Předkládaná diplomová práce jde také tímto směrem. Téma určování kogentnosti a dispozitivnosti právních norem je totiž aktuální i dnes, a to zejména s ohledem na změnu paradigmatu pro jejich určování v návaznosti na rekodifikaci českého soukromého práva k níž došlo v roce 2012 a otázku, jak se s touto zásadní proměnou vyrovnala jak právní doktrína, tak judikatura.

Právě proto se jedná o téma důležité a aktuální.

2. Náročnost tématu a metoda zpracování:

Skutečnost, že sám Viktor Knapp do jisté míry rezignoval na snahu najít kritéria, na základě nichž bychom mohli obecným způsobem tj. nikoli pouze v individuálním případě při posuzování konkrétní právní normy, spolehlivě určit, kdy je určitá norma kogentní a kdy dispozitivní, svědčí o tom, že jde o nepochybně náročné téma. Téma, které vyžaduje jak pochopení teoretických základů a východisek, tak ale i limitů, které těmto teoretickým východiskům stanoví platné právo. Domnívám se, že se diplomant s těmito vysokými požadavky korektně vyrovnal. Postupoval metodicky správně, způsobem, kdy každý jednotlivý krok při vyvozování svých závěrů adekvátně popsal a zdůvodnil.

3. Kritéria hodnocení práce a struktura práce:

Práce se kromě úvodu a závěru člení na tři části. **První** část pojmově vymezuje dispozitivnost a kogentnost. V souvislosti s tím se zabývá i odlišením absolutně a relativně kogentních právních norem, přičemž rozebírá terminologické odlišnosti, které se týkají pojmu „polokogentní“ či „celokogentní“ právní normy jež používá Filip Melzer nebo jednostranně kogentní normy, jež používal Jiří Švestka. Diplomant se také vyrovnává s otázkou vztahu a

---

¹ KNAPP, Viktor. O právu kogentním a dispozitivním (a také o právu heteronomním a autonomním). Právník, 1995, č. 1. s. 1

souvislostí mezi autonomií vůle a jejím omezením kogentními normami, s čímž souvisí i otázka do jaké míry lze nalézt dispozitivní právní normy v právu veřejném.

Druhá část, která tvoří vlastní jádro diplomové práce se zabývá přístupy k rozlišování kogentních a dispozitivních norem. Diplomant se v první subkapitole nejprve kriticky vymezuje vůči „Knappovské metodě“ založené na intuici. V druhé subkapitole této části se pak diplomant zabývá rozlišováním kogentních a dispozitivních norem na základě analýzy jejich strukturních prvků, resp. na základě rozlišení hypotézy, která je po mém soudu určující pro odlišení kogentnosti či dispozitivnosti normy. Diplomant polemizuje, s mojí hypotézou že „*Doplnění hypotézy dispozitivní normy může přicházet v úvahu pouze tam, kde je důvodem vzniku subjektivního práva smlouva a nikoliv jiná právní skutečnost. Jestliže tedy právo spojuje vznik, změnu nebo zánik subjektivního práva s jinou právní skutečností, než je smlouva, potom je třeba usuzovat na jeho kogentní charakter*“.² V této souvislosti diplomant rozebírá právní úpravu veřejného příslibu obsaženou v § 2886 odst. 1 občanského zákoníku. Je pravdou, že v tomto případě může jednostranné právní jednání příslibujícího alterovat úpravu § 2886, z čehož se skutečně podává, že i jednostranné právní jednání – a tedy nikoli pouze smlouva - může být důvodem pro dispozitivnost právní normy. V návaznosti na to by však bylo možné ještě dodat, že tato dispozitivnost, musí být zřejmě výslovně připuštěna v dotyčném ustanovení. S odkazem na § 1 odst. 2 ObčZ nelze zřejmě tvrdit, že veškerá ustanovení soukromého práva mohou být změnitelná jednostranným právním jednáním, pokud to v dotyčném ustanovení není výslovně dovoleno. Rád bych také ocenil, že diplomant rozpracovává moji myšlenku, že taxativní hypotéza vede k závěru o kogentním charakteru dotyčné normy. Souhlasím i s tím, jak diplomant interpretuje můj závěr, že hypotéza, do které může být doplněna „hypotéza dispozitivnosti“, musí být z tohoto pohledu demonstrativní. To ale vůbec neznamená, závěr, který z toho vyvozuje Filip Melzer, a který diplomat správně označuje jako, „ *o jakýsi výklad a contrario, tedy že v případě, že norma s taxativním výčtem je kogentní, tak naopak norma s demonstrativním výčtem je dispozitivní, ve své podstatě ze zřejmých důvodů selhává.*“ (str. 29) Velmi hezky je také rozpracována myšlenka, že taxativní hypotéza může být taxativní ve skutečnosti jen jednostranně (relativně) a to ve prospěch slabší strany, např. minoritního společníka.

Ve třetí subkapitole potom diplomant rozebírá koncepci Filipa Melzera, podle kterého „*je zásadně irelevantní dikce (formulace) ustanovení (jazykového vyjádření normy), jehož právní povahu zkoumáme*“³ Metoda, na základě níž Filip Melzer a Petr Tégl posuzují charakter právní normy vychází jednak z jejího účelu a dále z jejího hodnotového pozadí; axiologický výklad je pak zaměřen na autonomii vůle a proporcionalitu zásahu do této autonomie. Právě v návaznosti na zájem na ochraně autonomie vůle pak diplomant modifikuje test kogentnosti, který předkládá Filip Melzer a rozlišuje rozpor v jehož důsledku by odchýlení se od pravidla vedlo *eo ipso* k rozporu s dobrými mravy nebo k rozporu s veřejným pořádkem a ostatními případy. V těchto ostatních případech, kdy se jedná o ochranu slabší strany, nebo o další případy kdy účel a smysl normy odporuje tomu aby se od ní strany odchýlily, bude v konkrétním případě třeba vždy zvážit, zda tento účel převáží nad zájmem na ochraně autonomie vůle.

Samostatnou pozornost věnuje i metodě Karla Eliáše, která je však spíše založena na kazuistickém posuzování jednotlivých ustanovení na základě teleologicko-jazykového výkladu.

Na základě toho pak diplomant předkládá syntézu výše uvedených přístupů, která spočívá v doplněném a modifikovaném testu, který spojuje test na základě rozlišení strukturních prvků

² BERAN, Karel. *Kdy je norma kogentní a kdy dispozitivní?*. Právní rozhledy, 2009, č. 19. s. 685-692.

³ MELZER, Filip. *Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy, 2013, č. 7. s. 253-260.

normy, s testem kogentnosti na základě teleologicko-axiologického výkladu, který předkládá Filip Melzer. Teleologicko-axiologický výklad však nastupuje až v okamžiku, kdy lze o kogentnosti či dispozitivnosti uvažovat na základě strukturní analýzy právní normy.

Třetí část diplomové práce pak odpovídá na otázku, jakým způsobem reálně a prakticky přistupuje k rozlišování kogentních a dispozitivních norem Ústavní soud ČRa Nejvyšší soud ČR. Pokud se týče judikatury Ústavního soudu, ukazuje diplomant, že Ústavní soud využívá při posuzování dispozitivnosti právních norem jak analýzu na základě strukturní analýzy, tak ale především teleologicko-axiologický výklad. Pokud jde o judikaturu Nejvyššího soudu, diplomant sumarizuje závěry k jakým lze na základě judikatury Nejvyššího soudu dospět. V souladu s dikcí občanského zákoníku vychází Nejvyšší soud z toho, že „*Obecně platí, že právní normy soukromého práva jsou zásadně dispozitivní. Jinak řečeno, strany se mohou při úpravě svých práv a povinností od právních norem soukromého práva odchytil, jestliže to zákon nezakazuje.*“⁴ Za přímé zákazy přitom Nejvyšší soud považuje i ustanovení § 1 odst. 2 část věty za středníkem „*zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti*“, ale i nepřímé zákazy, kde obdobně jak to činí Karel Eliáš, vyvozuje ze sankce neplatnosti kogentní charakter dotyčné normy. (str. 53) Diplomant pak v souvislosti s analýzou judikatury poukazuje na skutečnost, že odůvodnění nejvyšších soudů je relativně chudé, což neumožňuje širší rozbor diskusi a polemiku.

Strukturu práce považuji za správnou a logickou. Zejména pak vyzdvihuji kritickou reflexi názorů v odborné literatuře, která je základem pro diplomantovo vlastní kreativní řešení.

4. Práce s prameny a formální úroveň práce

Jak rozsah práce, tak i zpracování tuzemské literatury, na kterou je systematicky odkazováno ve vlastním textu práce považuji za adekvátní, resp. nadstandardní vzhledem k typu kvalifikační práce.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Práce splnila vytčené cíle.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Z práce je patrné, že diplomant při jejím zpracování postupoval samostatně a dovedně analyzoval současný diskurz k této problematice.
Logická stavba práce	Struktura práce je logická a systematická.
Práce se zdroji včetně citací	Se zdroji je pracováno korektně, v souladu se stanovenými požadavky.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Provedenou analýzu považuji za vysoce nadprůměrnou ve vztahu ke zvolenému tématu.
Úprava práce	Z formálního hlediska nemám připomínek.
Jazyková a stylistická úroveň	K jazykové a stylistické úrovni nemám připomínek.

5. Závěr

Diplomant na odevzdané diplomové práci pracoval více než rok, dílčí výstupy se mnou pravidelně konzultoval a moje připomínky reflektoval v předložené práci. Výsledkem je

⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. 29 Cdo 5719/2016; shodně pak usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. 29 Cdo 5719/2016 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 08. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1889/2022.

logicky strukturovaná práce, která srozumitelně shrnuje a hodnotí jak z hlediska právní doktríny, tak i z hlediska rozhodování soudů způsob, jakým se v ČR aktuálně přistupuje k rozlišování dispozitivních a kogentních norem. Zejména oceněníhodný je pak inovativní přístup diplomanta, který prezentované přístupy kriticky hodnotí, doplňuje a na základě toho předkládá svůj vlastní logicky strukturovaný návrh testu kogentnosti. Z výše uvedených důvodů se domnívám, že práce nejen splňuje požadavky kladené na kvalifikační práce tohoto typu, ale tyto požadavky přesahuje. Práci hodnotím jako **výbornou** a doporučuji, aby její závěry byly publikovány ve formě článku.

Pro účely obhajoby pak navrhuji, aby se diplomant vyjádřil, k jednomu ze svých závěrů, který osobně považuji za korektní tj., že o *dispozitivnosti části normy lze uvažovat pouze v případě, že spojuje vznik změnu nebo zánik subjektivního práva s právním jednáním*. Ve všech ostatních případech bude kogentní“ (str. 32) s ohledem na tvrzení Filipa Melzera, který ve svém komentáři uvádí: „*Ustanovení o náhradě škody jsou zásadně dispozitivní. To platí jak pro případ smluvní odpovědnosti, tak i deliktní odpovědnosti.*“⁵ Zřejmě nemá na mysli, že lze na základě protiprávního jednání vyloučit právní normy, ale co tím tedy vlastně myslí?

Doporučení práce k obhajobě	Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro státní závěrečné zkoušky.
------------------------------------	--

V Praze dne 22. srpna 2024

.....
prof. JUDr. Karel Beran, Ph.D.
vedoucí diplomové práce

---

⁵ MELZER, Filip: Úvodní výklad před 2894 § In MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IX. Praha: Leges, 2018. s. 11. marg. č. 45